

Strongdir stovnar

Oddagrein

Vit høvdu her í blaðnum, á hesum stað, eina grein um okkara stovnar. Hetta var ein atfinningarsom grein um, hussu tað tíðum kennist at koma inn á nakrar av okkara stovnum, sum alsamt eru vorðin fleiri í tali.

Av hesi umrøddu grein gekk fram, at tað vóru leiðslurnar á viðkomandi stovnum, ið áttu ábyrgdina av, at fleiri stovnar kennast heilt „forkertir“ hjá teimum, ið gera brúk av hesum stovnum.

Hetta var ikki heilt óráttvíst, fyrri ikki at siga heilt óráttvíst. Vit vita á leið, hvat álagt er stovnsleiðarum - á pappírnum - til at verða av, og hvat ein stjóri til dømis hevur sum sínar tilskilaðu skyldur. Vit eru eisini varugir við, at ein leiðari hevur tvær síður - ein frýttligan útteftirvandan front og so ryggin. Okkara stovnsleiðarar hava ikki ryggin frið. Teir standa við rygginum móti múrinum. Tann frið kurteisligi fronturin er inneftirvandan móti tí slagnum av fólk, sum vit siggja og hoyra mest um - okkara politikarum og embætisverkinum annars.

Við játtanum til føroysku stovnarnar er blivið sum við nazistisku legunum undir krígunum. Tað er so livandi galið, at vit her í landinum eru farin undir henda ódrammiska taktikkini, at lata fólk arbeiða uttan at føðin er nøktandi til nøgd. Alt eftir sum tørvurin á studningum til kapitalapparatið til tess at fáa fyrri rentur og avdráttir fyrri okkara útrangeraða vinnuapparat, so verður ár eftir ár skorið meira og meira burtur av tí peningaligu orku, sum skal halda lív í okkara vitalu stovnum. Fyrst høvdu vit nóg mikið, síðan nokk og nú eru allir kroystir niður um eksistensminimum.

Hugtakið stovnur er sera breitt. Stovnar eru ikki bara toll- og skattavaldið - fyrri bert at nevna hesar báðar, fólk hevur mest „føliliga“ sambandið við. Teir eru sjálvsagt so mangt annað, bæði hálvsum fult almennir eins og meira privatir, men allir skuldu teir verið til fyrri at gjørt okkum øllum lívið lættari og verið við til at staðfest fatanina av landi okkara sum einum vælfungerandi samfelag.

Helst munnu vit uppliva stovnarnar sera ymist, men at alt bara ikki er gott, kemst ikki uttanum, tá viðskiftafólk, kanska ókunng við gongdina á hesum stovnum, upp ímillum nærur søkka í knæ av avmakt, tá tey vitja onkran teirra.

Men stovnsleiðarar og -leiðslur, ið hava fingið tað sum teirra fremstu uppgávu at „portionera“ til-máldar upphæddir av tí, ið skal til av tí peningi, ið skal til fyrri at fáa hjólini at mala á stovnum okkara, hava ongan kjans. Teir skulu jú við brævavekt og klíputong strekkja og tannla tað sindrið, ið játtað verður - minni og minni fyrri hvørt árið, ið fer. Nú so knipið, at ratið innar ikki røkka til tað mest neyðuga - hjá onkrum so knipið, at tað hvørki leiðsluliga ella menniskjansliga og á annan hátt ber til at virka.

At enda kann bara staðfestast, at hóast góðar leiðslur, góð starvsfólk og besta vilja, so eru stovnarnir so strongdir, at orka rætt og slætt ikki kann vera allastaðni til næktandi og hugaliga avgreiðslu.

Sum vituligt er her talan um politiska prioritering. Valið um standin er hvørki leiðslunnar ella starvsfólksins, men politikaranna - og vilja við framvegis hava teir og teirra prioriteringar, so hava vit eisini góðtikið standin.

Sosialurín

Sjónarmið

Sjúkrasystrastjóri hví?

Sjúkrasystraleiðslan á Landssjúkrahúsinum verður sett til viks. Sjúkrasystrafelagið krevur sjúkrasystrastjóra og yvirsjúkrasystrar settar á jøvnum føti við læknastráðgjafir og leiðandi yvirleknarnar. Hetta krevur viðmerkingar.

Broying í sjúkrarøktarleiðslu

Ovast fyrri sjúkrarøktina á Landssjúkrahúsinum (LS) er fyrstodukvinnan sett at leiða og menna sjúkrarøktina. Fyrstodukvinnan hevur verið sett á jøvnum føti við umsjónarmannin og yvirleknarnar. Sambært DIOS kanningin skulu størvini sum fyrstodukvinnu og varafyrstodukvinnu nú niðurlæggast og ístaðin skulu trýggjar yvirsjúkrasystrar setast, undir leiðslu av einum fyrstingarlíggjum yvirleknar. Hetta kunnu vit ikki góðtaka, tí sjúkrarøktin er eitt sjálvstøðugt yrki, har sjúkrasystrin stendur til svárs fyrri og hevur ábyrgdina bæði fakligt, moralskt, økonomiskt og juridiskt av sjúkrarøktini hon gevur. Tí er einki annað haldgott, enn at sjúkrarøktarleiðslan skal sita, har hon hevur heimildirnar og avgerðarrættin.

Ósemjan á landssjúkrahúsinum

Ósemjan á LS byrjaði samstundis sum kreppan í Føroyum tók seg upp og tær stóru sporingarnar settar í verk.

Í hesum sambandi var ein lækni útpeikaður sum læknaaligur ráðgevi hjá sjúkrarøktarleiðslanum. Sum tíðin er liðin, er hansara heiti tó broytt til „varastjóri“. Ongin veit á hvørjum grundarlagi broytingin er farin fram. Hvør hevur sett hann? Hetta er eitt alment starv, hevur tað verið lýst leyst at søkja? Hvarjari starvslysing fylgir hann? Hansara funktión verður ikki nevnd í reglugerðini fyrri sjúkrarøktarleiðslan. Kann hann tí liva og láta sum honum lýstir?

Fyriskipanarlaga hevur hetta ávirkað sjúkrarøktina, tí óformelt er sjúkrarøktarleiðslan sett til viks, soleiðis at hon ikki hevur havt møguleika at gera seg galdandi har avgerðirnar verða tiknar og figgjarligu karmarnir verða lagdir.

Frá ovastu leiðsluni verður sagt, at sjúkrarøktin verður efturspurd, men tað er í einum forðum, har sjúkrarøktarleiðslan hevur eitt umboð, læknaaliga leiðslan 5 umboð og harafturat sita umsjónarmannin, sjúkrarøktarleiðslan og læknastráðgjafir, sum eisini er skrivari í hesum leiðslubólki.

Niðanfyrstingandi tøl vísa týðiliga hvørjar avleið-

ingarnar eru fyrri sjúkrarøktina og raðfestingina av býtinum av pengum, tá leiðslan er sett saman á henda hátt.

Roknskapartelini fyrri LS vísa, at frá 1989 til 1996 er játtanin til læknaaliga hækkað úr 23.447.000 kr. til 25.123.000 kr. t.v.s. ein vøkstur uppá 1.676.000 kr. meðan játtanin til sjúkrarøktina er lækkað úr 71.775.000 kr. í 58.500.000 kr. t.v.s. ein skerjing uppá 13.225.000 kr.

Í stórum merkir hetta ein niðurskurð uppá umleið 50 til 60 fulltíðar sjúkrarøktarstørv, samstundis sum virksemd er økt. Hetta viðførir, at arbeiðstrýstið á sjúkrarøktina er økt í so stóran mun, at tað í mongum for-um ikki er fakliga nøktandi.

DIOS kanningin

Aftaná at deildarsjúkrasystrarnar í skrivligari klágu, gjørdur vart við hesi viðurskifti, avgjörði Føroya Landsstýri at seta í verk eina kanning, DIOS kanningin.

DIOS vísir á nógvar skeivleikar í arbeiðsgongd og fyriskipan á LS. Hon vísir á vánaliga samstarvið millum læknaaliga arbeiðið og sjúkrarøktina, vánaliga leiðsluvinnu hjá læknum, manglandi virðing fyrri sjúkrarøktini. Læknarnir fokusera bert uppá tær uppgávur teir skulu loysa, meðan sjúkrarøktin tekur sær av heildini.

Hóast hesi vána skotmál til læknarnar, bæði viðvíkjandi samstarvi og leiðslu, velur Føroya Landsstýri blint at fylgja tilráðingini frá DIOS. Eini tilráðing, ið ikki hongur saman við kanningarúrslitinum, eina tilráðing har allar heimildir bæði viðvíkjandi samstarvi, leiðslu og sjúkrarøkt í síðsta enda skulu ligga hjá læknum, hóast teir sambært DIOS kanningin ikki megna hesar uppgávur.

Avgerðin um bygnaðarbroytingar er tikin fáar dagar eftir at kanningin er liðug, bert við ráðgeving frá sjúkrarøktarleiðslan og læknastráðgjafir og uttan gjøllari viðgerð á breiðum grundarlag.

DIOS kanningin mælir til at byta LS upp í 4 deplar, ein medisinskan, ein kirurgisk, ein psykiatrisk og ein fyrri seviceðkið. Hvør depil skal stýrast av einari depilstjórn. Hon er leiðandi yvirleknin og yvirsjúkrasystrin,

men tað er yvirleknin, ið hevur yvirordnað ábyrgdina og avgerandi heimildirina.

Sjúkrarøkt - starvsinnihald

Mótvegis okkara sjúkrarøktarleiðslu, ið metir at kanningar og viðgerðir skulu hava í prioritet á okkara sjúkrarøkt og at sjúkrarøkt bert er ein hotelfunkti-ón, sigur amerikanski professarin í medisini á Harvard Medical School í USA, Mitchell T. Rabkin, í tíðarritinum hjá norsku sjúkrasystrunum - at hann metir sjúkrarøkt sum ein sjúkrarøktarstovur, av tí at ein persónur, sum bara hevur eina medisinska kanning ella viðgerð fyrri neyðini, kann fáa hana viðgjørda ambulantly hjá lækna. Tað er ikki fyrr enn persónurin hevur tørv á sjúkrarøkt, at hann hevur fyrri neyðini at verða innlagdur t.v.s. tá sjúklingarnir gerast ússaligir og vánaligir ella um kanning og viðgerð gerast ov krevjandi fyrri tann einstaka.

Tað eru nógvar sum halda, at sjúkrarøktin er partur av læknaaliga yrkinum, men so er ikki. Einfalt kann tað sigast soleiðis, at læknarnir fyrst og fremst taka sær av sjálvari sjúkuni, teir diagnostisera og viðgera, meðan sjúkrasystrin hjálpir til sjúka persóninum við tí stóðni hann er komin í og við teimum upplivingum hann hevur orsakað sjúkuni.

Sjúkrarøktin og læknaaliga funktiónin eiga at fara fram á jøvnum føti, í tóttum samstarvi og við virðing hvørt fyrri øðrum, tá kann ein tosa um heildarøkt til sjúkingsins besta.

Sammeting við onnur lond

Altíð verður ført fram frá politiskari síðu, at okkara samfelag skal vera á sama høgna stöð sum, í hvussu so er, Danmark, so nú er at spyrja eftir grundgeving fyrri hví sjúkrarøktin á LS skal prioriterast lægri.

Orsakað vánalig figgjarútlit var fyrri 12 árum síðani í Danmark, mótvegis í Føroyum, sett ein tvørfaklig nevnd at arbeiða við hvussu leiðslustrukturin á donsku sjúkrarøktinum skuldi siggja út. Fyrri sjúkrarøktina sat m.o. Eva Holm Christensen, stjóri í Dansk Sygeplejeråd.

Ovasta leiðslan

Úrslitið av hesum arbeiði var ein leiðslubygnaður sum bygd á eitt tvørfakligt samstarv, har sjúkrasystrastjóri, læknastráðgjafi og administrator eru sett á jøvnum føti, tann sokallaða Troika leiðslan. Hervið varð samstarvslinjan lögð heilt frá ovastu leiðslu. Samstundis hevur hvør sær yvirordnað leiðsluna av tí økinum tey umboða, ávíkavist figgjarviðurskifti, læknaaliga viðurskifti og sjúkrarøktarviðurskifti.

Hví ber hetta ikki til í Føroyum?

Depilaleiðslan

Samstundis var felags leiðsla sett fyrri hvønn depil. Felagsleiðsla merkir, at yvirleknin og yvirsjúkrasystrin eru sett á jøvnum føti, og at hesir báðir partar skulu samstarva seg fram til eina loysn. Um ongin loysn fæst skal málið leggjast fyrri ovastu leiðslu.

Hví ber hetta ikki til í Føroyum?

Dansk Sygehus Institut gjørdi í 1994 eina metan av, hvussu skipanin virkaði. Hon kom fram til, at tað tvørfakliga samstarvið er vorðið nóg betur, fakmørk eru vorðin meira fleksibul og felagsábyrgdin fyrri rakstrinum er styrkt.

At tosa um, at fyriliggandi uppskot til struktur-broytingar á LS skal bota um samstarvstrupulleikarnar er heilt burturvið. Fyrri at eitt samstarv skal eydnast, mugu fortreytirnar vera til staðar og tað eru tær ikki fyrr enn vit hava fingið ein sjúkrasystrastjóra á jøvnum føti og við somu heimildum, sum læknastráðgjafir og yvirsjúkrasystrin í depilstjórnini vera sett á jøvnum føti.

Sjúkrasystralærarar: Anna-Suffia Durhuus, Katrin Andersen, Moutrens Simonen, Asa Olsen, Hildur við Høgadal, AnneLise Winther og Marianna Nordoy.